

DOĞU KARADENİZ VE ERZİNCAN HAPİSHANELERİ HAK İHLALLERİ İNCELEME VE TESPİT RAPORU

27.08.2024

DOĞU KARADENİZ ve ERZİNCAN HAPİSHANELERİ İNSAN HAKLARI İHLALLERİ İNCELEME VE TESPİT RAPORU

KONU:

Derneğimiz şubelerine, Erzincan Yüksek Güvenlikli, Erzincan L Tipi, Erzincan T Tipi, Erzincan Kadın, Rize Kalkandere L Tipi, Trabzon Beşikdüzü T Tipi, Giresun Espiye L Tipi, Bayburt M Tipi Kapalı Hapishanelerinde bulunan mahpuslar ve aileleri tarafından hapishanelerde yaşanan hak ihlalleri ile ilgili çok sayıda şikayet başvuruları yapılmıştır. Ayrıca son dönemlerde basın yayın organlarında sayılan hapishanelerde yaşanan hak ihlalleri konusunda haberlerin artış göstermesi nedeniyle; şubemiz Hapishane Komisyonu tarafından ilgili hapishanelere 30 Temmuz 2024-03 Ağustos 2024 tarihlerinde **27 mahpus** ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. İlgili hapishanelerde bulunan mahpuslar ile gerçekleştirilen görüşmelerde birçok kategorik konuda insan hakları ihlallerinin yaşandığı gündeme gelmiş, heyetimiz söz konusu ihlallere ilişkin inceleme ve tespit çalışmalarında bulunmuştur.

HEYETİN OLUŞUMU ve AMAÇ:

Erzincan Yüksek Güvenlikli, Erzincan L Tipi, Erzincan T Tipi, Erzincan Kadın, Rize Kalkandere L Tipi, Trabzon Beşikdüzü T Tipi, Giresun Espiye L Tipi, Bayburt M Tipi Kapalı Hapishanelerinde bulunan mahpuslar mektup yolu ile, aileleri ise şahsen veya değişik iletişim yolları (mail, telefon v.b) ile şubemize başvurularda bulunarak, ilgili hapishanelerde yaşanan kategorik hak ihlalleri konusunda şubemizi bilgilendirmişlerdir. Şubemize yapılan başvurularda yer alan iddiaların vahamet arz etmesi nedeniyle, söz konusu iddiaların yaşandığı hapishanelerde bulunan mahpuslar ziyaret edilerek şikâyet konusu iddialara ilişkin inceleme ve tespit çalışmalarında bulunmak amacıyla bir heyet oluşturma kararı alınmıştır.

Heyette, Şube Yönetim Kurulu Başkanı ;

Av. Ercan YILMAZ ile şube hapishane komisyonu üyeleri ;

Av. Yakup GÜVEN

Av. Yusuf ERDOĞAN

Av. Ali İhsan DEMİRTAŞ yer almıştır.

HAK İHLALİ BAŞVURULARI ve MAHPUS BEYANLARI:

Raporlama konusu hapisanelerde yaşanan hak ihlali iddiaları her bir hapisane yönünden ayrı ayrı olacak şekilde şöyledir:

ERZİNCAN HAPİSHANELERİ

Erzincan'da bulunan hapisane yerleşkesinde ziyaret edilen 4 ayrı tip hapisanede (Yüksek Güvenlikli, L Tipi, T Tipi ve Kadın Kapalı Hapisaneleri) görüşülen **3'ü kadın 6 erkek olmak üzere 9 mahpusun beyanlarına göre:**

Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapisane

- Birçok mahpusun mevzuata aykırı olarak (hükümlü-tutuklu veya aldıkları hapis cezasına bakılmaksızın) tekli oda-hücrede tutulduğu
- Havalandırması bulunmayan tekli oda-hücrelerde kalan mahpusların günde sadece 1 saat havalandırmaya çıkarıldığı
- Mevzuata göre hapisanede tutulan diğer mahpuslarla haftada 10 saat olan "sohbet ve ortak alan etkinliklerinin" yalnızca 2 saat olarak uygulandığı
- Hasta mahpusların kelepçeli bir şekilde muayene edildiği
- Mahpusların hapisaneye ilk girişte "çıplak aramaya" maruz bırakıldığı, çıplak aramayı kabul etmeyen mahpusların sözlü hakarete maruz bırakıldığı veya 1-2 gün müşahede odasında tutulduğu
- Oda aramaları esnasında infaz koruma memurlarının mahpuslara kötü muamelede bulunduğu
- Mahpuslara gönderilen kitapların içeriğinde "Kürt, Kürdistan, Kürtçe, Demokrasi" gibi ifadeler bulunduğu gerekçesiyle kitapların teslim edilmediği
- Mahpusların birçok gazete-TV kanallarına erişiminin idare tarafından engellendiği
- Hapisanede İmralı Yüksek Güvenlikli F Tipi Kapalı Hapisanesindeki tecridin kaldırılması ve Kürt Sorununa demokratik çözüm talebiyle daha önce gerçekleştirilen "aile ve telefon görüşüne çıkmama" eylemi nedeniyle mahpuslar hakkında disiplin soruşturmaları açılarak, çeşitli disiplin cezaları verildiği
- Birçok mahpusun koşullu salıverme haklarından yararlanarak tahliye edilmeleri gerekirken; İdare ve Gözlem Kurulu kararlarıyla mahpusların infazlarının 3 ve 6 aylık sürelerle birden çok defa uzatıldığı
- Mahpusların tekli oda-hücreden çıkarıldıklarında dedektör cihazıyla üstleri ve ayakkabıları çıkartılarak arandığı
- Hapisane içinde mahpuslar arası mektuplaşmanın posta yoluyla ve ücretli yapıldığı
- Elektrik kullanım bedelinin mahpuslar tarafından ödendiği
- Kantinde satılan ürünlerin fiyatlarının yüksek, çeşitliliğinin ise az olduğu

L Tipi Hapishane

- Besin değeri düşük, küçük porsiyonlu yemeklerin verildiği
- Mahpusların 1 defada sadece 5 kitap alabildiği,
- Mahpusların tutulduğu odalarda özel alanları (yatak, tuvalet girişi vb.) ve avluyu gören kamera sistemlerinin bulunduğu
- Oda aramalarında ayakta sayım uygulamasının dayatıldığı ve sayım sırasında mahpusların zorla ayağa kaldırıldığı
- Mahpusların ortak alan, sohbet, kültürel ve sosyal etkinlik hakkının engellendiği
- Mahpusların açık aile görüşü sırasında aileleri ile yan yana oturulmasına izin verilmediği, ailesinin yanına oturan mahpuslara disiplin cezası verildiği
- Mahpusların yaşadığı hak ihlallerini anlattığı mektupların muhataplarına gönderilmediği

T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

- Mahpusların hapishane sevk taleplerinin gerekçesiz ya da “kapasite doluluğu” gerekçesiyle reddedildiği
- Telefon görüşme ücretlerine yüksek zamlar yapıldığı, ayrıca Türkiye vatandaşı olmayan mahpuslar için 10 dakikalık konuşma ücretinin 10 liradan 330 liraya çıkarıldığı
- Mahpusların “güvenlik” gerekçesiyle hastaneye terlikle götürüldüğü
- Verilen gazetelerde hapishaneler ile ilgili haberlerin bulunduğu sayfaların yırtılarak verildiği
- Daha önce gerçekleşen açlık grevi eylemine katılan mahpusların tek kişilik hücreye alınarak, haklarında açılan disiplin soruşturması sonucu haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakma (telefon görüşünden yoksun bırakma) cezası verildiği

Kadın Kapalı Hapishanesi

- Koğuşlarda bulunan odaların sabah saat 08.00’de açılarak, akşam 22.00’de koğuş içinde bulunan doğal gaz boruları gerekçesiyle kilitlendiği
- Koğuşun ortak alanında televizyonu bulunmadığı
- Ortak alan, havalandırma ve koridoru gören birçok kamera sisteminin bulunduğu
- Mahpusların kol saati kullanmalarının engellendiği

Bilgi Notu: *Erzincan Hapishanesi yerleşkesinde bulunan farklı tiplerdeki hapishanelerde birçok benzer hak ihlali bulunmaktadır. Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesinde gerçekleşen hak ihlallerinin benzer şekilde L Tipi Kapalı Hapishanesi, T Tipi Kapalı Hapishanesi ve Kadın Kapalı Hapishanesinde de gerçekleşmektedir. Bu tip hapishanelerde ayrıca gerçekleşen ihlaller ise yukarıda belirtilmiştir.*

GİRESUN ESPIYE L TİPİ KAPALI HAPİSHANE

Espiye L Tipi Kapalı Hapishanesinde görüşülen **8 mahpusun** beyanlarına göre tespit edilen hak ihlalleri:

- Mahpusların hastane sevkleri sırasında “ağız içi arama” uygulaması nedeniyle yaklaşık 3 yıldır hastane sevki talep etmediği, hasta mahpusların hastane sevklerinin geciktirildiği
- İdare ve Gözlem Kurulu tarafından birçok mahpusun (Pişman mısınız, PKK terör örgütü müdür? Neden, tarafsız koşu da değilsin? Açlık grevine neden girdin? Neden disiplin cezası aldın? Abdullah Öcalan hakkında ne düşünüyorsun? gibi sorularla) infazı uzatıldığı
- Mahpusların işlerinin eksik verildiği
- Besin değeri düşük, küçük porsiyonlu ve kötü yemeklerin verildiği
- Mahpuslar arası ortak sosyal etkinliklere izin verilmediği, haftada 1 defaya mahsus 45 dakika spor etkinliğine izin verildiği
- Mahpusların hastane sevkleri sırasında “çift kelepçe” uygulamasının dayatılması nedeniyle sadece acil durumlarda hastaneye gittiği
- İdare tarafından Kürtçe kitapların verilmediği
- Sadece Sözcü ve Cumhuriyet Gazetesi verildiği, televizyon yayınında ise haber kanalı olarak sadece TRT Haber ile NTV kanalının bulunduğu
- Mahpusların ailelerinin bulunduğu ile veya yakın illere sevk taleplerinin ret edildiği
- Aile açık görüşlerinin ayda 1 defa olmak üzere 45 dakika olarak uygulandığı
- Ayda 2-3 defa yapılan oda aramalarında mahpusların kişisel eşyalarına (kitap, defter, top, voleybol filesi) el konulduğu
- Kantinde satılan ürünlerin pahalı olduğu
- Çeşme suyunun içilemeyecek ve bazı dönemler duş alınamayacak derecede kirli aktığı
- Aile ve avukat görüşleri ile spor faaliyeti için odadan çıkan mahpuslara ayakkabıları çıkartılarak “ince arama” yapıldığı
- Bazı mahpusların mevzuata aykırı olarak (hükümlü-tutuklu veya aldıkları hapis cezasına bakılmaksızın) tekli oda-hücrede tutulduğu
- Vejetaryen menü veya diyet yemek ile beslenen mahpusların taleplerinin karşılanmadığı
- Hapishaneye ilk girişte mahpusların “çıplak arama” uygulamasına maruz bırakıldığı, bu uygulamayı kabul etmeyen mahpusların müşahede odasında tutulduğu
- Politik mahpuslar ile adli mahpusların aynı blokta tutulduğu
- Şikâyet konulu dilekçelerin muhatap kişi veya kurumlara iletilmediği
- Aileler tarafından yatırılan paraların mahpuslara haftada 1 gün verildiği, mevzuat gereği emanet para hesabındaki paralardan biriken faiz gelirlerinin mahpusların faydalanacağı şekilde harcanmadığı
- Kütüphanedeki kitap çeşidinin az olduğu, mahpuslara gelen birçok kitabın mahpuslara teslim edilmediği
- Mahpusların kaldığı odaların dar ve havasız olduğu
- İnfaz koruma memurlarının mahpuslara yönelik onur kırıcı ve aşağılayıcı davranışlarda buldukları

RİZE KALKANDERE L TİPİ KAPALI HAPİSHANE

Kalkandere L Tipi Kapalı Hapishanesinde görüşülen **4 mahpusun** anlatımlarına göre tespit edilen hak ihlalleri:

- Açlık grevi ve boykot eylemlerine katılan mahpuslara disiplin cezaları verildiği
- Besin değeri düşük, küçük porsiyonlu ve kötü yemeklerin verildiği
- Kantinde ürün çeşitliliğinin az olduğu ve ürünlerin fahiş fiyata satıldığı
- Ayda 1 defa genel arama, 2 defa da kısmi oda araması yapıldığı, arama sırasında kişisel eşyalara el konulduğu
- Hastane sevklerinin 2-3 ay geciktirildiği,
- Hastane sevklerinde mahpuslara “çift kelepçe” uygulamasının dayatıldığı
- Mahpuslara sadece Bir Gün Gazetesi verildiği, diğer gazetelerin verilmesi taleplerinin ret edildiği
- Mahpuslar2 haftada 1 defa 1 saat açık spora, 2 haftada 1 defa ise kapalı spor salonuna çıkarılmakta
- Mahpusların ayda 1 defa sinema etkinliğine çıkartıldığı
- Ortak sosyal etkinliklerin yapılmadığı
- Açık görüş sırasında infaz koruma memurlarının mahpus ailelerine kötü davrandığı
- Haftada 10 dakika olan telefon görüşmelerinin aniden kesildiği
- Mahpusların yaşadığı sorunları aktardığı dilekçelere geç cevap verildiği veya hiç cevap verilmediği
- Odalarda kullanılan elektrik faturalarının mahpuslara ödetildiği
- Mahpusların hapishaneye ilk girişte çıplak aramaya maruz bırakıldığı
- Bazı yabancı mahpusların hiç kimse ile görüştürülmediği
- Kütüphaneden 15 günde 1 sadece 3 kitap alınabildiği
- Kürtçe kitapların verilmediği veya çok geç teslim edildiği
- Güvenlik gerekçesiyle radyo verilmediği

TRABZON BEŞİKDÜZÜ T TİPİ KAPALI HAPİSHANE

Beşikdüzü T Tipi Hapishanede görüşülen **4 mahpusun** anlatımlarına göre tespit edilen hak ihlalleri:

- Birçok mahpusun koşullu salıverme haklarından yararlanarak tahliye edilmeleri gerekirken; İdare ve Gözlem Kurulu kararlarıyla mahpusların infazlarının uzatıldığı
- Daha önce açlık grevine ve boykot eylemine katılan mahpuslara disiplin cezaları verildiği
- Kantinde satılan ürünlerin fiyatlarının yüksek, çeşitliliğinin ise az olduğu
- Besin değeri düşük, küçük porsiyonlu ve kötü yemeklerin verildiği
- Hastane sevkleri çift kelepçe ile gerçekleştirilmekte, muayene çoğu zaman kelepçeli halde yapıldığı
- Ayda 3 defa yapılan aramalar sonucu kişisel eşyalara el konulduğu
- Mahpuslar arası ortak sosyal etkinliklere izin verilmediği, sadece haftada 1 gün 1 saat spor etkinliği yaptırıldığı

- Mahpusların ailelerinden uzak hapisanede tutulmaları nedeniyle ailelerinin açık görüşe gelemediği
- Hiçbir kurs açılmadığı
- Mahpuslara radyo verilmediği, buna karşı İnfaz Hakimliğine yapılan başvuruların ret edildiği
- Sadece Bir Gün Gazetesi'nin verildiği
- Diş hastanesine sevklerin çok uzun süreler sonunda yapıldığı
- Futbol ve voleybol topunun duvar ve sensörlere zarar vereceği gerekçesiyle verilmediği
- Mahpusların ailelerine yakın bir hapisaneye sevk taleplerinin ret edildiği
- Kürtçe mektupların tercüman olmadığı gerekçesiyle gönderilmediği

BAYBURT M TİPİ KAPALI HAPİSHANESİ

M Tipi Kapalı Hapishanede görüşülen **2 kadın** mahpusun anlatımlarına göre tespit edilen hak ihlalleri:

- Tuvalet, banyo ve mutfağın iç içe olduğu küçük bir odada 12 kadın mahpusun tutulduğu
- Hijyenik ped ve diğer özel ihtiyaçların karşılanmadığı
- İdare ve Gözlem Kurulu kararlarıyla bazı mahpusların infazlarının uzatıldığı
- Kürtçe kitapların mahpuslara teslim edilmediği
- Hastane sevklerinin 5-6 ay kadar geciktirildiği
- Muayene sırasında kelepçelerin açılmayarak mahpusların kelepçeli bir şekilde muayene edildiği
- Mahpusların ailelerine yakın bir hapisaneye sevk taleplerine cevap verilmediği
- Açık görüş süresinin 40 dakika ile 45 dakika arasında sınırlandırıldığı
- Hapishanede sürekli bir şekilde su kesintisi yaşandığı
- Oda araması sırasında infaz koruma memurlarının özensiz davrandığı, mahpusların kişisel eşyalarına el konulduğu
- Sadece Cumhuriyet Gazetesi'nin verildiği
- Mektupların personel eksikliği gerekçesiyle geç teslim edildiği
- Kantinde satılan ürünlerin fiyatlarının yüksek, çeşitliliğinin ise az olduğu
- Besin değeri düşük, küçük porsiyonlu ve kötü yemeklerin verildiği
- Kantinden alınan ürünlere oda aramalarında sakıncalı eşya gerekçesiyle el konulduğu
- Kurs etkinliğinin bulunmadığı, sosyal ve kültürel aktivitelere de izin verilmediği

TESPİTLER:

Heyetimiz tarafından Erzincan Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Erzincan L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Erzincan T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Erzincan Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Rize Kalkandere L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Trabzon Beşikdüzü T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Giresun Espiye L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Bayburt M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunan mahpuslarla yapılan görüşmeler neticesinde şu tespitlerde bulunulmuştur;

- 1- Ziyaret edilen Giresun Espiye L Tipi Hapishanesinde mahpuslara hastaneye sevk sırasında “ağız içi arama” uygulamasının dayatıldığı, mahpusların söz konusu onur kırıcı ve aşağılayıcı uygulamayı kabul etmedikleri için yaklaşık üç yıldır hastaneye gitmedikleri, uzun süre boyunca hastaneye gitmemelerinden kaynaklı olarak mahpuslarda mevcut hastalıklarının yanında yeni birçok hastalığın oluştuğu heyetimize iletilmiştir. Mahpuslara dayatılan ağız içi arama uygulaması Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu’nun bir kararına dayandırılmaktadır. Kötü muamele yasağının ihlali niteliğindeki söz konusu uygulamanın sistematik bir şekilde devam ettirilmesinin mahpusların sağlık haklarını ihlal ettiği heyetimiz tarafından tespit edilmiştir.
- 2- Ziyaret edilen hapishanelerde İdari Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri tarafından mahpuslar hakkında “iyi halli” olup olmadıkları yönünde hazırlanan raporların objektif değerlendirmelerden uzak, hukuki dayanaktan yoksun ve soyut gerekçelere dayandırıldığı tespit edilmiştir. Yine, kurula çıkan mahpuslara doğrudan infazlarının uzatılmasına dönük, “iyi hal” değerlendirmesine konu edilmemesi gereken yönlendirici sorular sorulduğu tespit edilmiştir. Bu kararlara karşı infaz hâkimlikleri ve ağır ceza mahkemelerine yapılan başvuruların gerekçesiz bir şekilde ret edildiği tespit edilmiştir. İdare ve Gözlem Kurulu kararları ile mahpusların infazının keyfi bir şekilde uzatıldığı daha önce de tarafımıza iletilen sorunlardan olup; bu sorunun halen yaygın ve sistematik bir şekilde devam ettiği gözlemlenmiştir.
- 3- Mahpuslar, gerek tutuldukları hapishanelerin mimari ve fiziki yapısı itibarı ile gerekse de hapishanedeki uygulamalar nedeniyle tecrit ve izolasyon altında tutulmaktadır. Özellikle Mahpusların büyük kısmının tek kişilik hücrelerde çok az kısmının da üç kişilik odalarda tutulduğu, havalandırması bulunmayan, çok küçük pencerelerin çelik ağla kaplı olduğu, güneş almayan ve mahpusların günün 23 saatini bu hücre tipi odalarda geçirdiği Yüksek Güvenlikli Hapishaneler, tecrit ve izolasyon koşullarının en üst seviyede uygulandığı hapishanelerdir. Ziyaret edilen hapishanelerde başta Yüksek Güvenlikli Hapishaneler olmak üzere mahpusların tecrit ve izolasyona maruz bırakıldıkları heyetimizce gözlemlenmiş olup; bu uygulamayla başta işkence ve kötü muamele yasağı olmak üzere kategorik olarak birçok hakkın ihlal edildiği tespit edilmiştir.

- 4- Mahpuslar; hapishaneye ilk girişte “çıplak aramaya” maruz kaldıklarını, çıplak aramayı kabul etmeyen mahpusların 1-2 gün süreyle müşahede odasında tutulduklarını ve hakaretlere maruz bırakıldıklarını heyetimize iletmışlerdir. Çıplak arama uygulaması daha önce de şubelerimiz tarafından raporlarda yer verilen çok önemli bir ihlaldir. Söz konusu sorunun Türkiye'nin değişik hapishanelerinde devam ettiği heyetimizce tespit edilmiştir.
- 5- Ziyaret edilen hapishanelerde mahpusların hastane sevkleri ve muayene sırasında “çift kelepçe” uygulaması ile karşılaştıkları, muayene sırasında kelepçelerin açılmadığı ve jandarmaların muayene odasından dışarı çıkmadıkları tespit edilmiştir. Daha önce de birçok mahpusun ve yakınlarının başvurusunda bu uygulamaların gerçekleştiği tarafımıza aktarılmıştır. Söz konusu uygulama ile kötü muamele yasağının ve sağlık hakkının yaygın olarak ihlal edildiği heyetimizce tespit edilmiştir.
- 6- Mahpuslar hastane sevklerinin çok geciktirildiğini, muayene için birkaç ay sonraya gün verildiğini, muayene gününe kadar hastalıklarının ilerlediğini belirtmiştir. Özellikle dış tedavisi için aylar sonraya randevu verildiği mahpuslar tarafından heyetimize iletilmiştir. Mahpusların hastane sevklerinin geciktirilmesi ile mahpusların sağlık haklarının ihlal edildiği heyetimizce tespit edilmiştir.
- 7- Ziyaret edilen hapishanelerde bulunan mahpusların tamamı ailelerine yüzlerce kilometre uzakta bulunan hapishanelerde tutulmaktadır. Mahpusların ailelerine yakın bir hapishaneye sevk taleplerine cevap verilmediği, sevk taleplerinin gerekçesiz bir şekilde ret edildiği ya da kapasite doluluğu gerekçe gösterilerek ret edildiği heyetimize aktarılmıştır. Mahpusları ve yakınlarını birlikte etkileyen bu durumun özel ve aile hayatına saygı hakkını ihlal ettiği heyetimizce tespit edilmiştir.
- 8- Ziyaret edilen hapishanelerde açlık grevleri ve boykot eylemleri yapıldığı, açlık grevleri nedeniyle mahpuslar hakkında disiplin soruşturmaları açıldığı, greve giren mahpuslara farklı disiplin cezaları verildiği, özellikle bazı hapishanelerde açlık grevi yapan mahpusların diğer mahpuslardan uzaklaştırıldığı ve ayrı bir koğuşa (bölüme) alındığı, greve uygun iaşelerin tam verilmediği heyetimize aktarılmıştır. Bu uygulamalarla kötü muamele yasağının ihlal edildiği heyetimizce tespit edilmiştir.
- 9- Ziyaret edilen hapishanelerde yemeklerin kötü olduğu, besin değerleri açısından düşük olduğu, az verildiği ve belirlenen günlük iaşe bedelinin çok altında kaldığı mahpuslar tarafından heyetimize aktarılmıştır. Yemek dağıtımında adli mahpuslar ile politik mahpuslar arasında ayrımcı uygulamalar olduğu da heyetimize aktarılan sorunlar arasındadır.
Ayrıca vegan/vejetaryen ve diyet yemek talep eden mahpusların taleplerinin karşılanmadığı heyetimizce öğrenilmiştir.
Yine, hapishanelerde suların sık sık kesildiği, bazı hapishanelerde içilemeyecek ve duş alınamayacak derecede kirli aktığı heyetimize iletilmiştir. Mahpusların sağlık haklarını ve yeterli, dengeli ve sağlıklı gıdaya erişim haklarının ihlal edildiği heyetimizce gözlemlenmiştir.

- 10- Ziyaret edilen hapisanelerde bazı mahpusların aldığı cezaya bakılmaksızın ve tutuklu olmasına rağmen tekli odalarda tutulduğu mahpuslar tarafından heyetimize iletilmiştir. 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 25. Maddesine göre ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası alan hükümlülerin tek kişilik odalarda tutulacağı belirtilmiştir. Kanunda düzenlenen bu açık hükme aykırı olarak, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası almayan mahpusların da tek başlarına tutuluyor olmalarının işkence ve kötü muamele yasağının ihlali olduğu heyetimizce tespit edilmiştir.
- 11- Mahpuslar odalarının sık sık arandığını, aramalar sırasında odaların dağıtıldığını, kişisel eşyalara keyfi olarak el konulduğunu, el konulan kişisel eşyaların aylar sonra geri verildiğini, aramalar sırasında infaz koruma memurları tarafından hakarete maruz bırakıldıklarını heyetimize aktarmışlardır. Yine, odalarda yatakları görece şekilde kamera bulunduğu heyetimize aktarılan sorunlardandır. Söz konusu uygulamalar daha önceden de tarafımıza iletilen kronik ihlallerdendir. Bu durumun mahpusların özel hayata saygı hakkını ve kötü muamele yasağını ihlal ettiği heyetimizce tespit edilmiştir.
- 12- Ziyaret edilen bütün hapisanelerde; mahpuslarca talep edilmesine rağmen muhalif gazetelerin keyfi bir şekilde verilmediği, televizyon yayınlarına mahpusların talep ettiği kanalların eklenmediği, sadece idare tarafından belirlenen kanalların bulunduğu mahpuslar tarafından belirtilmiştir. Ayrıca mahpuslar keyfi bir şekilde radyo verilmediğini heyetimize aktarmıştır. Söz konusu durum Türkiye'deki birçok hapisanede devam eden bir uygulama olup; Anayasa Mahkemesinin bu konuda vermiş olduğu ihlal kararlarına rağmen devam ettiği heyetimizce saptanmıştır.
- 13- Mahpuslar kantinde satılan ürünlerin çok pahalı olduğunu, ürünlerin kalitesiz olduğunu ve ürün çeşitliliğinin az olduğunu ifade etmişlerdir. Yine, odalarda kullanılan elektrik kullanım bedelinin yüksek olduğu, bu bedellerin mahpusların aileleri tarafından yatırılan paralardan kesildiği mahpuslar tarafından heyetimize aktarılmıştır. Bu hususlar Türkiye hapisanelerinin neredeyse tamamında devam eden sorunlardır.
- 14- Kadın mahpuslar idarece sağlanması gereken özel ihtiyaçlarından olan “ hijyenik pedlerin” kendilerine ücretsiz olarak verilmediğini; kantinde ise hijyenik ped fiyatlarının piyasa değerinin çok üstünde olduğunu belirtmişlerdir. Şubelerimiz tarafından daha önce de raporlarımızda bu soruna yer verilmişti. İlgili sorunun halen Türkiye'nin değişik hapisanelerinde devam ettiği heyetimizce tespit edilmiştir.
- 15- Mahpuslar tarafından yaşanan hak ihlallerini içerir mektuplara el konulduğu, Kürtçe mektupların tercüman olmaması nedeniyle gönderilmediği, mektupların geç gönderildiği veya geç teslim edildiği heyetimize ifade edilmiştir. Bu uygulamalarla mahpusların haberleşme haklarının ihlal edildiği tarafımızca saptanmıştır.

- 16- Mahpuslarla yapılan görüşmelerde, sosyal aktivitenin hiç olmadığı ya da süre ve oda bakımından sınırlandırıldığı, diğer odalarla ortak etkinlik ve sohbete çıkılmadığı, kursların olmadığı, kurs açılmasında ayrımcı uygulamalar olduğu mahpus beyanları üzerine heyetimizce tespit edilmiştir.
- 17- Yabancı mahpusların aileleri ile telefon görüşme ücretlerine çok yüksek zamlar yapıldığı, daha önce 9-10 TL olan 10 dakikalık konuşma ücretinin son birkaç ayda 330 TL'ye çıktığı yabancı bir mahpus tarafından heyetimize aktarılmıştır. Bu durumun haberleşme hakkı ile özel ve aile hayatına saygı hakkının ihlali olduğu heyetimizce saptanmıştır.
- 18- Kürtçe sözlük dahil Kürtçe kitaplara izin verilmediği veya kitapların geç teslim edildiği, içerisinde “Kürt, Kürdistan, Kürtçe” ibarelerinin geçtiği kitapların teslim edilmediği mahpuslar tarafından heyetimize aktarılmıştır. Kürtçe kitaplara izin verilmemesi Türkiye hapishanelerinde sıklıkla karşılan bir uygulama olup, bu uygulamanın halen devam ettiği heyetimizce tespit edilmiştir.
- 19- Ziyaret edilen hapishanelerde görüş sürelerinin genellikle 30 dakika ile 45 dakika arasında sınırlandırıldığı, bu sürenin çok uzaktan gelen aileleri ile görüşmek için yeterli olmadığı, kanunda bir buçuk saate kadar tanınan açık görüş hakkının ancak yarısının kullandırıldığı mahpuslar tarafından heyetimize iletilmiştir. 5275 Sayılı kanunda bir buçuk saate kadar tanınan açık görüş süresinin kısa tutulduğu, bu durumun özel ve aile hayatına saygı hakkının ihlali olduğu heyetimizce gözlemlenmiştir.
- 20- Mahpuslar farklı suç tiplerinden yargılanan mahpuslarla aynı blokta veya yan yana odalarda kaldıklarını belirtmişlerdir. Daha önce başka hapishanelerde farklı suç tiplerinden yargılanan mahpuslar tarafından diğer mahpuslara yönelik saldırılar olduğu da gözetildiğinde bu durumun mahpuslar açısından güvenli olmayan bir hapishane ortamı yarattığı tespit edilmiştir.
- 21- Mahpuslar şikâyet konulu dilekçelerinin muhatap kişi veya kurumlara iletilmediğini belirtmişlerdir. Bu durum hapishanelerde yaşanan ihlallerin ve hukuka aykırı fiillerin artmasına sebep olup söz konusu ihlallerin etkili bir şekilde soruşturulmamasına neden olmaktadır. Bu durumun dilekçe hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlali olduğu heyetimizce tespit edilmiştir.
- 22- Mahpuslar; oda aramaları sırasında, görüşe çıkarken ve revire çıkarken, sayım sırasında ayakta sayım dayatılmasıyla infaz koruma memurları tarafından hakarete ve onur kırıcı muameleye maruz bırakıldıklarını belirtmişlerdir. Bu uygulamaların kötü muamele yasağını ihlal ettiği gözlemlenmiştir.

ÖNERİLER:

Gerek uzun yıllardan bu yana mahpuslar ve yakınları tarafından derneğimize yapılan başvurular gerekse de heyetimizin son olarak Erzincan Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Erzincan L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Erzincan T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Erzincan Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Rize Kalkandere L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Trabzon Beşikdüzü T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Giresun Espiye L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Bayburt M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna yapmış olduğu ziyaret sonucunda ortaya çıkan ihlallerin giderilmesine dair önerilerimiz;

1. Bir işkence yöntemi olarak mahpuslara uygulanan tecrit ve izolasyon derhal kaldırılmalıdır. Türkiye’de infaz koşulları; Mandela Kuralları olarak da bilinen “Mahpuslara Muameleye Dair Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kurallarına”, insan haklarına ve insan onuruna uygun ve eşitlik ilkesi çerçevesinde uygulanmalıdır. Özellikle mimari ve fiziki yapısı itibarıyla tecrit ve izolasyon alanı olarak inşa edilen Yüksek Güvenlikli Hapishanelerin kapatılarak insan haklarına ve evrensel hukuka uygun hapishanelere dönüştürülmesi gerekmektedir. Yine, Türkiye’de kanuni bir düzenleme ile ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilen mahpusların tek başına kalacaklarını öngören tecrit ve izolasyon maddesinin TBMM tarafından kaldırılması gerekmektedir

Bireyin dış dünya ile bağlarının kopartılarak yalnızlaştırılması, tek başına bırakılması, haberleşme ve iletişim imkanlarının önemli ölçüde azaltılması, ulusal ve evrensel hukukun mahpuslara tanıdığı haklardan varestede bir şekilde sistematik ve uzun süreli olarak tecrit ve izolasyona tabi tutulmasının mahpus üzerinde yarattığı fiziksel ve ruhsal tahribat dikkate alındığında söz konusu uygulamanın bir işkence yöntemi olduğu açıktır. Özellikleri, etkileri ve sonuçlarıyla tecrit uygulamasının mahpuslar üzerinde yarattığı fiziksel ve psikolojik anlamda olumsuz etkilerin varlığı değerlendirildiğinde, bu uygulamanın, mahpuslara yönelik hem fiziksel hem de manevi istismara yol açabileceği de göz önünde tutularak “zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ya da ceza” kategorisinde değerlendirilmesi mümkündür

Tecrit ve izolasyon Türkiye hapishanelerindeki en ciddi insan hakları ihlallerindendir. 06.09.2006 tarihinde yayınlanan 2005 tarihli, Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi’nin Türkiye Raporu’nun “F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishaneler” ile ilgili bölümünde yer alan tespit ve değerlendirmelere göre mahpusların tek kişilik tecrit hücrelerinin, suç tipine dayanan ve süreklilik arz eden bir izolasyon aracı olarak kullanılmasının yanlışlığı ve tehlikelerine değinmektedir. Komite, CGTİHK (Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun) 25. maddesi altında yatan felsefenin hatalı olduğu inancındadır. İzolasyon/tecrit olarak tanımlanan bu durum vücutta gözle görülür bir ize rastlanmayan, hiç delil bırakmayan bir işkencedir. Bir infaz çeşidi olan tecrit, disiplin cezası (hücre hapsi cezası) olarak gündeme gelebileceği gibi, sürekli bir infaz yöntemi olarak da uygulanabilmektedir.

Avrupa İşkencenin Önlenmesi Komitesinin 2011 yılında Kırıkkale F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu için hazırladığı raporda mahpuslara tanınan sohbet hakkının azami bir şekilde kullanılmasını tavsiye ettiğini belirtmiştir.

2. Mahpusların sağlığa erişim haklarının sağlanması, koruyucu sağlık hizmetlerine önem verilmesi, hastalığı olanların tedavi olanaklarından yararlanmaları için gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Mahpuslara hastane sevkleri ve muayene sırasında uygulanan “çift kelepçe” ve “ağız içi arama” uygulamasından derhal vazgeçilmelidir. Özellikle Giresun Espiye L Tipi Kapalı Hapishanesinde devam eden “ağız içi arama” uygulamasından dolayı mahpusların yaklaşık 3 yıldır hastaneye gitmedikleri gözetildiğinde söz konusu uygulamanın kaldırılması için Adalet Bakanlığının ivedi bir şekilde harekete geçmesi gerekmektedir.

Hasta mahpusların tedavilerinin ivedi bir şekilde gerçekleştirilmesini ve hastalıklarından dolayı hapishanede yaşamını idame ettiremeyen ağır hasta mahpuslar başta olmak üzere bütün hasta mahpusların tahliyesi önündeki yasal ve diğer engellerin kaldırılması gerekmektedir.

Yine, mahpusların tedavilerinin zamanında yapılması için hastane sevklerinin geciktirilmeden yapılması, hastane randevularının olabildiğince en kısa zamana verilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, sağlığa erişim konusunda mahpusların dezavantajlı konumda olmaları ve hapishane koşulları da gözetilerek hastane randevularında öncelikli gruplar arasına alınması için Sağlık Bakanlığı tarafından çalışma yapılmalıdır.

3. Türkiye’deki infaz rejimi mevzuatının ve politikasının uluslararası insan hakları hukukuna ve özel olarak da mahpus haklarına uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Özellikle, mahpusların hapishanede geçirmiş oldukları süre içindeki davranışlarının, idari gözlem kurulları tarafından yapılan değerlendirmeler sonucunda verilen olumsuz kararlarla tahliye edilmelerine engel oluşturması kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlalini oluşturmaktadır. Anayasanın 10. Maddesi ile güvence altına alınan eşitlik ilkesi ve AİHS’in 14. Maddesinde belirtilen ayrımcılık yasağı kuralına uygun yasal düzenlemeler yapılarak infaz sistemi, açık cezaevine geçiş koşulları ve denetimli serbestlikten faydalanma koşullarının tüm mahpusları için eşit hale getirilmesi gerekmektedir. İdare ve Gözlem Kurulları bir yönetmelik doğrultusunda kurulan kurullar olup, kendilerini mahkeme yerine koyarak mahpuslar hakkında iyi halli olup olmadıklarına dair değerlendirmede bulunmakta, mahpusların koşullu salıverilme ve denetimli serbestlik haklarından yararlanıp yararlanmayacaklarına karar vermektedirler. İçlerinde yalnızca hapishane savcısı dışında hukukçu kimsenin olmadığı, mahpusların tahliye edilip edilmeyeceğine karar veren ve bir mahkeme gibi hareket eden bu kurullar hukuki değildir. Bu yönüyle kanuni bir dayanağı olmayan, dayanağını bir yönetmelikten alan bir kurulun bireylerin özgürlük ve güvenlik hakkına dair kararlar vermesi hukuka aykırı bir durumdur. Bu durum aynı zamanda “*Temel hak ve hürriyetlerin ancak kanunla sınırlanabileceğini*” belirten Anayasanın 13.

Maddesine ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5. Maddesine de aykırılık oluşturmaktadır.

4. Ailelerinden uzak hapisanelerde tutulan mahpusların ailelerine yakın hapisanelere sevk talepleri kabul edilmelidir. Mahpusların ailelerine uzak hapisanelerde tutulması özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlalidir. Bu hususta “Ailelerinden uzak hapisanelere nakledilen mahpusların uzaklık sebebiyle, hastalık sebebiyle ya da maddi sebeplerle kendilerini görmeye gelemeyen ailelerine yakın bir hapisaneye nakledilme taleplerinin başvuruçuların somut koşulları dikkate alınmadan reddedilmesi, Sözleşme'nin 8. maddesi altında özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlali” olarak gören AİHM'in Avşar ve Tekin v. Türkiye, (Başvuru no. 19302/09 ve 49089/12, Karar tarihi: 17.09.2019.) kararı da dikkate alınarak mahpusların sevk talepleri kabul edilmelidir.
5. Mahpuslara uygulanan insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlardan vazgeçilmelidir. Bu kapsamda; hapisanelere ilk girişte uygulanan “çıplak arama” uygulaması, “ayakta sayım” uygulaması, “ince arama” uygulaması ve infaz koruma memurlarının mahpuslara karşı kötü muamele niteliğindeki uygulamaları terk edilmelidir. 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m. 2/2 “*Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz.*” hükmüyle infazda temel ilkeleri belirlemiştir. Bu nedenle, mahpuslara karşı infazın temel ilkeleri ve insan haklarına aykırı söz konusu uygulama ve davranışlara son verilmelidir.
6. Mahpusların aldığı cezaya bakılmaksızın ve tutuklu olmasına rağmen tekli odalarda tutulmasına derhal son verilmeli, bu kapsamda olmayan mahpusların normal odalara alınması gerekmektedir. 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 25/1-a maddesi ile “*Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası alan hükümlüler tek kişilik odada barındırılır*” hükmünü içermektedir. Kanunda ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası alan hükümlülerin tekli odada tutulacağı açıkça düzenlenmiştir. Kanunun açık hükmüne rağmen, henüz hükümlü sıfatını almayan ve ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası almayan mahpusların tekli odalarda tutulması açıkça hukuka aykırı bir uygulamadır. İşkence ve kötü muamele yasağının ihlali niteliğindeki söz konusu uygulama derhal kaldırılarak, bu şekilde tutulan mahpuslar normal odalara alınmalıdır.
7. Hapisanelerde mahpusların özel hayatlarına saygı hakkına ölçsüz müdahalelerden kaçınılmalı, mahpusları rahatsız edecek şekilde sık sık oda araması yapılmamalı, aramalar sırasında odalar dağıtılmadan ve mahpusların kişisel eşyalarına, hakkında toplama kararı bulunmayan kitaplarına el konulmamalı, el konulan eşyalar çok kısa süre içerisinde mahpuslara geri verilmelidir.
Mahpusların mahremiyet hakkına saygı duyulmalı, özel hayatın gizliliğini ihlal eden kameralar derhal kaldırılmalıdır.

8. Mahpusların haber alma ve başkalarıyla iletişim kurma hakları kapsamında gazete ve dergi gibi yayımlarla ilgili idarece alınan kısıtlayıcı kararların derhal ortadan kaldırılması gerekmektedir. Özellikle Kürtçe yayınlar ile ilgili hapisane idarelerinin ayrımcı uygulamaları mahpusların kültürel haklarının ihlali niteliğindedir. Bu ihlalin ortadan kaldırılması amacıyla yetkilileri derhal tedbir almaya davet ediyoruz.
- Mahpusların talep ettiği gazetelerin kendilerine verilmemesi, talep ettikleri kanalların televizyon yayınına eklenmemesi ve radyo taleplerinin karşılanmaması ifade özgürlüğünün ihlalidir. Bu konu hakkında AYM'nin Recep Bekik ve diğerleri kararı (B. No: 2016/12936, 27/3/2019) uygulanarak gazete, televizyon kanalı ve radyo verilmemesi uygulamasının derhal sona erdirilmesi gerekmektedir.
- Yine, haberleşme hakkı ve özel ve aile hayatına müdahale niteliğinde olan yabancı uyruklu mahpusların telefon görüşme ücretlerine yapılan astronomik zamlar derhal geri alınmalıdır.
- Ayrıca dilekçe hakkı ve bilgi edinme hakkının bir gereği olarak, mahpusların yazmış olduğu dilekçelerin ve mektuplar muhatabına ulaştırılmalı, özellikle şikayet konulu dilekçelerin akıbeti hakkında mahpuslara bilgi verilmelidir.
9. Mahpuslar, infaz kanununun ve uluslararası mevzuatın mahpuslara tanıdığı haklardan ayrımsız ve istisnasız bir şekilde yararlandırılmalıdır. 5275 sayılı kanunda ve Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik'te bir buçuk saate kadar tanınan açık görüş süresinin azami bir şekilde kullandırılması sağlanmalıdır. Bu hususta mahpusların sahip olduğu hakların hapisane idareleri tarafından keyfi bir şekilde sınırlandırılmasının önüne geçecek tedbirler alınmalıdır.
- Yine, sosyal ve kültürel etkinlikler ile kursların mevzuatta belirlenen süreler ve şekillerde kullandırılması için gerekli tedbirler alınmalıdır.
10. Hapishanelerde çıkan yemekler besin değeri yüksek, mahpusları doyuracak miktarda ve belirlenen günlük iye bedelini karşılayacak şekilde olmalıdır. Mahpusların sağlıklı, yeterli ve dengeli gıdaya erişim hakkı devletin yükümlülüğüdür. Hapishaneler devletin gözetimi ve denetimi altında olan tutulma yerleri olup, mahpusların buradaki haklarının korunması ve geliştirilmesi devletin sorumluluğu altındadır. 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nde insan hakkı olarak yer alan 'gıda hakkı', BM Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nde de yer almaktadır. Türkiye'nin de imzaladığı sözleşme, kısaca bütün devletlerin, insanların gıda hakkı ve yeterli beslenmesi konusunda gerekli önlemleri almasını istemektedir. Bu sebeplerle, mahpusların sağlıklı, yeterli ve dengeli beslenebilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır.
- Ayrıca, vegan/vejetaryen ve diyet yemek talep eden mahpusların taleplerinin Anayasa Mahkemesinin Şehmus Özsubaşı kararı (B. No: 2013/2582, 3/3/2016) da dikkate alınarak karşılanmalıdır.

11. Mahpusların temiz ve sağlıklı suya erişmeleri sağlık hakkının ve kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının bir gereğidir. Devlet, mahpusların temiz ve sağlıklı suya erişmesini sağlamak ve günlük zorunlu ihtiyaçlarını karşılamakla sorumludur. Bu nedenle hapishanelerde yaşanan su kesintilerinin ve suların kirli akmasının önüne geçecek tedbirler alınmalıdır.
12. Kadın mahpusların özel ihtiyaçlarından olan “ hijyenik pedler” kendilerine ücretsiz olarak verilmelidir. Anayasa ve uluslararası sözleşmeler gereği kadınlara temel sağlık hizmetleri ile koruyucu sağlık bakımı için gerekli tedbirler alınmalıdır. Bu kapsamda; Adalet Bakanlığı'nın 26 Aralık 2022'de verdiği Dostane Çözüm Kararı ile tüm hapishane yönetimleri ile savcılıklara yazdığı yazının bir gereği olarak, hapishanelerde bulunan kadınlara gecikmeksizin ücretsiz hijyenik pedler teslim edilmelidir.
13. Hapishane kantininde bulunan ürünler piyasa fiyatlarına göre revize edilmeli, kantindeki ürünlerin çeşitliliği artırılmalıdır. Bu kapsamda; kantinler kar esaslı işletilmemeli, ürün fiyatları mahpusların alım gücüne göre ayarlanmalı ve ihtiyaçları giderebilecek çeşitlilikte olmalıdır. Ayrıca, hiçbir geliri olmayan mahpuslardan sosyal devlet ilkesi gereğince belli bir KW'a kadar elektrik kullanım bedellerinin tahsil edilmemesi gerekmektedir.
14. Açlık grevine ve boykot eylemine giren mahpuslar hakkında verilen disiplin cezaları kaldırılmalı, bu konuda mahpusların haklarını kısıtlayıcı ve ihlal edici uygulamalardan vazgeçilmelidir. Açlık grevi ve boykot eylemlerine giren mahpusların talepleri de dikkate alınarak Türkiye hapishanelerindeki tecrit ve izolasyon uygulamalarına son verilmelidir.
15. Farklı suç tiplerinden tutulan mahpusların aynı hapishane içerisinde veya aynı koridorda bulunan odalarda tutulmaları güvenlik açısından risk oluşturmakta; idarelerin bu konuda gerekli düzenlemeleri yaparak bu uygulamaya son vermesi gerekmektedir.

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ DİYARBAKIR ŞUBESİ
HAPİSHANE KOMİSYONU